

Napoleonova egipatska tajna

Havijer Sijera

Prevela sa španskog
Jelena Pavlović

Laguna

Možda ćeš, čitaoče, biti u iskušenju da pomisliš kako su tvrdnje iznete u ovoj knjizi isključivo plod moje mašte. I bićeš veoma daleko od istine. Ono što se u njoj pripoveda promišljena je mešavina žive istine i mogućih zapleta, a tu istinu će samo najpažljiviji u potpunosti umeti da cene.

Jednom od njih, mom *duhovnom dedi* Antoniju Riberi, posvećeni su sledeći redovi. Znam da će on, s druge obale nebeskog Nila, bolje od ikoga razumeti šta želim reći.

Dakle, ne dovodi se u pitanje to da oni imaju legendu o tome kako je Ozirisova duša večna i neuništiva, već to da je njegovo telo Tifon često kasapio i bio uzročnik njegovog fizičkog nestajanja, i da je Izida potom lutala tamo-amo tragajući za njegovim delovima i potom ih spajala; ono što je stvarno i perceptivno i dobro, suštinski je nemoguće uništiti i izmeniti.

Plutarh, *Izida i Oziris*, LIV¹

¹ Navod preuzet iz: Plutarh, *Izida i Oziris*, u prevodu Ivana Stankovića. (Prim. prev.)

SADRŽAJ

UVOD: Neophodna beleška	11
Egipat. Giza, treća dekada, peti dan termidora	15
1. Stari Kairo, deset dana ranije. 28. abib	24
2.	35
3. Luksor, 29. safar	43
4.	49
5. Giza	58
6.	70
7. Stari Kairo	78
8.	84
9. Luksor	92
10. Idfu, 1. rabija I	99
11.	110
Priča o Hordedefu	115
12. Luksor, 1. rabija I	121
13. Stari Kairo, 29. abib	131
14.	138

15. Giza	145
16.	158
17.	163
18. Luksor, druga dekada, deveti dan termidora	170
19. Kairo, 4. rabija I	176
20. Luksor, zapadna obala	185
21.	193
22. Nazaret	202
23. Kairo, 7. mesra	207
24.	215
25.	222
26.	230
27. Nekoliko sati pre Bonapartinog dolaska u Gizu	243
28.	252
29. Treća dekada, peti dan termidora U ranim jutarnjim časovima	257
30.	268
31. Kraljevska odaja	270
POST SCRIPTUM	278
O AUTORU	281

UVOD

Neophodna beleška

U predvečerje prvog jula 1798. trideset i šest hiljada vojnika, nešto više od dve hiljade oficira i nekih trista žena, što vojničkih supruga, što prostitutki krišom ukrcanih na jednu od najvećih ratnih flota ikada okupljenih, stupilo je na egipatsko tlo nadomak Aleksandrije, Rašida i Damijete. Osim malobrojne vojne elite, niko nije tačno znao šta Francuska od njih očekuje na drugoj strani Sredozemlja.

Nakon što su prevazišli prve poteškoće, deo ovih trupa za dvadeset dana preuzeo je kontrolu nad deltom Nila i sada se spuštao ka Kairu. Tu su prvi put ugledali zadivljujuće piramide u Gizi, pod čijim su ostrim senkama porazili slabo organizovane horde mamelučkih boraca. Na taj način okončano je tri veka otomanske prevlasti u Egiptu.

Zapovednik tog kolosalnog i neuobičajenog poduhvata bio je perspektivni general Napoleon Bonaparta. U dosluhu s ministrom spoljnih poslova i francuskim konzulom u egipatskoj prestonici, nameravao je da prekine unosnu trgovačku rutu Engleske s Azijom, i tako oslabi najvećeg tadašnjeg neprijatelja Francuske. Međutim, Napoleon je ubrzo upao u zamku sopstvene slavloljubivosti. Britanski admiral Horacije Nelson pronašao je i potopio njegovu tek okupljenu mornaricu pred obalom Abukira prvog avgusta iste godine, ostavljajući je odsečenu i s

više od hiljadu sedamsto žrtava, bez zaliha i na milosti njegovim protivnicima na neprijateljskoj i nepoznatoj teritoriji.

Ali Francuzi su uporno odolevali.

Sledećih četrnaest meseci provedenih na egipatskom tlu Bonaparta je dobro iskoristio: osnovao je institut za proučavanje tajanstvene prošlosti ovog naroda, uposlio je više od stotinu šezdeset stručnjaka hitno regrutovanih u Francuskoj ne bi li iz jalovog peska iscedili sokove zaboravljene i moćne nauke. Ovim činom pokazao je da njegov krajnji cilj u zemlji faraona nije bio isključivo ratne prirode.

Generalova obuzetost željom da zavlada ovim delom planete bila je tolika da se čak uputio u Svetu zemlju s namerom da je pokori. Bonaparta kao da je odlučio da ponovi podvige prvih krstaša. Zapravo, poput templara iz trinaestog veka, krstario je Palestinom s juga na sever, sve dok četrnaestog februara 1799, protivno volji svih generala iz pratnje, nije poželeo da prenoći u seocetu zvanom Nazaret, blizu Tiberijskog jezera.

Nikada – čak ni tokom potonjeg zatočeništva na Svetoj Jeleni – nije objasnio zbog čega.

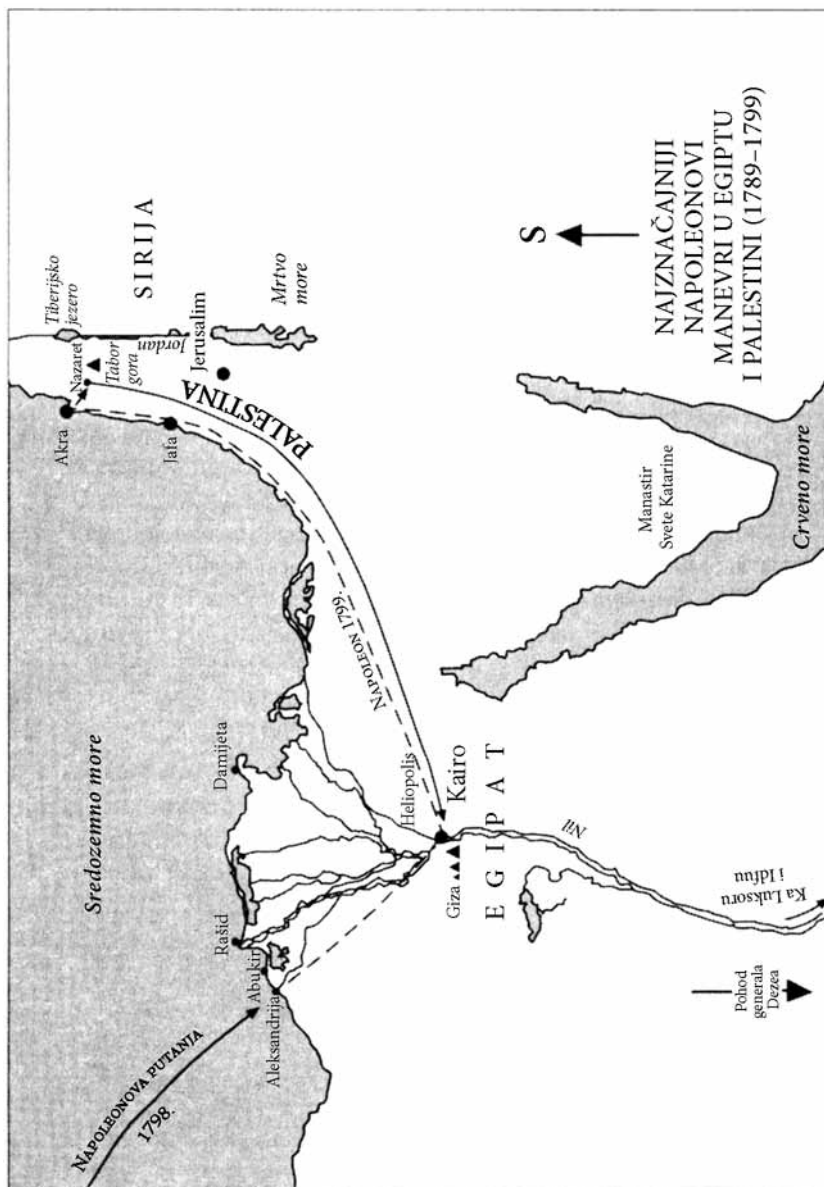
Vojni pohod u sveta mesta i Siriju bio je novi promašaj. Znao je da njegovoj karijeri preči krah ako se porazi i strateške greške nastave. Možda je stoga Napoleon opkolio Jafu, zauzeo je ognjem i mačem i bez zazora okončao živote mnogih vojnika, žena, staraca i dece. Ali se Akra – poslednje uporište pobunjenih Turaka – suprotstavila, osujetivši njegove planove da stigne do samih carigradskih kapija i dokrajčivši njegovu tajnu želju da ponovi osvajanja Aleksandra Makedonskog.

Malodušan, general se vratio u Kairo da bi otkrio da se petnaestog jula 1799, uz podršku Engleza, više od petnaest hiljada Turaka iskrvalo u Abukiru s namerom da ga konačno protera ju iz Egipta. Neprijatelj ev izbor bojišta povratio je Napoleonu

mučna sećanja. Ali dvadeset petog jula njegove trupe porazile su mameluke, osvetivši se delimično za Nelsonovu uvredu.

Opijen uspehom, Bonaparta se ponovo zaputio u Kairo gde je stigao jedanaestog avgusta, usred najvećih vrućina te godine. Tada se dogodilo nešto neočekivano: dok je krišom privodio kraju pripreme za pobedonosni povratak u Francusku, odlučio je da provede još jednu noć na nimalo preporučivom mestu. Ovoga puta, unutar Velike piramide u Gizi.

Opet, nikada nije objasnio zbog čega. Niti je otkrio suviše pojedinosti o tome šta se unutra zbilo. Njegovi biografi nikada nisu otkrili tu tajnu. Ali nakon što je proveo noć dvanaestog na trinaesti avgust 1799. u unutrašnjosti najvećeg antičkog spomenika podignutog ljudskom rukom, Napoleon više nije bio isti čovek...

EGIPAT

Giza, treća dekada, peti dan termidora*

„U zamci!“

Korzikančevo bilo silovito je ubrzalo dobjući po slepoočnicama jačinom malja.

Sve se odigralo u jednom trenu: najpre, telo mu je klonulo kao da ga je neki snažni magnet povukao ka središtu Zemlje. Potom su mu se zenice raširile u beznađežnom pokušaju da pronađu neki tračak svetlosti dok su mu se svi mišići zgrčili.

„U zamci!“, ponovo promrmlja Korzikanac, lica priljubljenog uz pod. „Zarobljen! Živ sahranjen!“

Svestan da će umreti, on proguta pljuvačku.

Bio je sam, zarobljen pod tonama kamena i bez proklete mape koja bi mu pokazala izlaz. A gorko saznanje da je bez rezervne baklje i vode pretilo je da ga parališe od straha.

Kako je mogao biti tako glup? Kako je on, prekaljen u brojnim bitkama, junak koji je nedavno u Abukiru ponizio svog protivnika, zaboravio da preduzme mere predostrožnosti? Četurica i lampe brižljivo spakovane u bisage njegovog sedla svakako su bile van dohvata. Prekasno je bilo da žali zbog propusta. Zapravo, prekasno je bilo za sve.

* Dvanaesti avgust 1799, po republikanskom kalendaru. Sedma godina revolucije. [Prim. aut.]

Korzikanac se prenuo tren kasnije: u toj kamenoj ćeliji, okružen nekom svetom tišinom koja je skoro bolela, iznenada se setio jedinog što mu je moglo spasti život – vere. Morao je imati vere. Vere u pobjedu, kao kada je za dve nedelje prešao Alpe i pokorio Italiju na bojnopolju. Ili kada je porazio Austrijance u blizini mosta kod Arkole ili kod Rivolija.

Dakle, morao je odmah povratiti veru u svoju sudbinu, koja ga je nebrojeno puta izvukla iz nepravilnosti.

Zar to nije bio njegov nedovršeni posao? Nije li se i sam često hvalio kako se prepustio usudu za koji je verovao da je negde zapisan? Zašto sada ne bi iskušao svoju veru?

Vojniku se postepeno vratilo samopouzdanje. Razum je izdao telu nekoliko brzih i jednostavnih naredbi, poput: razmrdati nožne prste u kožnim čizmama, stegnuti čvrsto zube ili pročistiti grlo kratkim, suvim nakašljavanjem. Odmah potom je nabrao nos u pokušaju da izdahne malo čistog vazduha u okolni, vekovima taloženi vazduh.

Bio je živ ali i uplašen.

Upašen? Da li je strah ova jeza koja mu obavija kičmu? Ako nije, onda... Šta je? Zar će ga baš sada ophrvati sujeverje koje je čuo s beduinskih usana o nevidljivim stanarima piramida? Da li je moguće, kao što su ga opominjali, da će izgubiti razum ukoliko se predugo zadrži unutar piramide?

I koliko mu je vremena preostalo ovde unutra? Večnost?

Neki ledeni drhtaj koji je poticao iz najveće dubine njegovog bića, obuzeo ga je pribivši ga za pod. Nešto – slutio je – samo što se nije dogodilo.

Nikada nije osetio ništa slično. Kao da mu je bezbroj finih ledenih trnaca probilo uniformu i nemilosrdno se zabilo u kosti. Krv u žilama stade, a oči mu obuže skamenjen, samrtnički izraz koji ne gleda nikuda.

Nekoliko trenutaka nije ni treptao. Plašio se da će mu srce stati.

Skoro da nije ni disao.

Kada ga je užas već nadvladao, usred jeze i rastrojenosti pomislio je da njegove zenice uočavaju neko lagano kretanje. Korzikanac zaškilji u pomrčini. Najpre nije poverovao. Nije bilo moguće da se oblak pustinjske prašine uvuče tako duboko. Ali kasnije se čvrsto zagledao u himeru. Vojnik je imao jasan osećaj da su se u dnu prostorije ukazali obrisi najmanje dve osobe, kao da je neki sunčev zrak oblio kamen načinivši ga prozirnim, otkrivajući prisustvo skriveno hiljadama godina.

Korzikanac nije mogao da ih prepozna. Bile su nestvarne, lažne, nesumnjivo plod bunila, ali tako žive da je namah pozeleo da potrči ka njima.

„Ko... je to?“, zamuca.

Niko ne odgovori.

Priviđenje je stajalo nepokretno a potom su se obrisi rastočili i nestali u potpunom crnilu.

Da li je počeo da gubi razum?

Da li kletva piramide već deluje na njega?

Ima li još koja unutar ove ogromne grobnice?

Vojnik udahnu vazduh u uzaludnom pokušaju da razbistri um i otera snoviđenje. Baš kako su ga poučili u Nazaretu, zatvorio je oči i duboko izdahnuo. Uzalud. Ni za tren se Napoleon Bonaparta, veliki general koji je oslobodio Egipat mamelučke prevlasti, nije mogao otresti misli da je upravo živ sahranjen.

I prvi put u životu, očajan, strašni Bonaparta klonu duhom.

Da li je sanjao? Da li je već umro?

Napoleon nikada nije saznao koliko je vremena proveo ležeći obeznanjen na hladnim pločama kraljevske odaje. Kada je došao sebi – još uvek nesvestan onoga što će uslediti – bio je uveren da nije sam.

Nikada nije uspeo to da objasni rečima. Nije mogao. Ali dok je nepokretno ležao, granit je obasjao okolinu nekom avetinjskom svetlošću.

„Evo me!“, viknuo je opominjući svoje utvare. „Ne plašim vas se! Pokažite se ako smete!“

Utroba spomenika ga je prečula. Njegov odjek je jedini bio živ tu unutra.

Napoleon je shvatio da se ne sme predati. Naslepo je levom rukom napipao raščupanu kosu, vezao je u konjski rep desnom i u jednom skoku stao u gard. Još uvek je bio živ. Nije smeo dopustiti da umre. Ne na ovaj način.

Niz dobro uvežbanih pokreta mišića povratio je deo izgubljene toplote. Načas je ponovo osetio kako mu se u nos i usta uvlači smrad slepih miševa koji se širio čitavom piramidom.

Slika onog zelenkastog, kratkotrajnog sjaja povratila mu je nešto snage.

Mada nije pamtio da se ikada ranije našao u sličnom mraku, nikada ga odsustvo svetlosti nije toliko prestravilo.

Šta je tu radio? Zašto ga je najednom toliko uplašilo ovo mesto? Nije li to ista ona piramida kojoj je posvetio brojne pohvale pred svojim generalima? Nije li to isti onaj spomenik od čijih bi blokova mogao podići zid metra visine oko čitave Francuske?

Pipajući oko sebe u potrazi za zidom na koji bi se oslonio, Korzikanac se preslišavao. Kad bolje razmisli, imao je samo jedan razlog za strah: sve ovo unutra, uključujući i trenutak kada je zaiskrio poslednji plamićak njegove baklje pre nego što je utrnuo, izgledalo je svesno isplanirano. Samrtno pucketanje vatre, kolutovi dima koji se uzdižu ka ravnoj granitnoj tavanici, pa čak i mukla tišina koja je ispunila prostoriju trenutak posle zamračenja, bila je u skladu s brižljivim smicalicama drevnih čuvara Gize. Ili mu se činilo?

Da nije „sultan El Kebir“^{cs} upao u zamku?
Korzikanac zagundā.

Ne. Nije to. Političari iz pariskog Direktorata već su ga naučili da bude pripravan na jednu tako ljudsku mogućnost kao što je izdaja. Glad za moći te šake ljudi i njihov dokazani manjak obzira uvežbali su ga da razlikuje pritvorne od plemenitih duša.

Takođe, nije se prevario posumnjavši u ljubazne znake odobravanja kairskih imama kada su nekoliko dana ranije, uz širok osmeh, prihvatili njegove malo verovatne duhovne težnje. On se lično, po povratku iz pohoda u Svetu zemlju, predstavio gradskim duhovnim ocima kao otelotvorenje uzvišenog bića čiju pojavu proriče Kuran. Onoga što bi trebalo da stigne sa Zapada i nastavi Prorokovo delo...

A ako su ga doveli ovamo kao kaznu zbog bogohuljenja?

Napoleon stade da se preslišava: Ilijas Buktur, vešti koptski tumač u službi vodiča još od njegovog iskrcavanja u Egipat, odveo ga je na obod pustinje s obećanjem da će mu otkriti nešto izuzetno. Nil se upravo izlio šireći svoj plodonosni mulj po poljima delte. Narod je proslavljao blagoslov reke. Ali Ilijasu, čoveku bezizraznog lica, kao da je bilo svejedno. Navalio je da ga iste večeri povede izvan grada, u unutrašnjost najveće piramide u Gizi, i uputi ga u njene tajne.

„Ko pokori piramidu, pokoriće svet“, izjavio mu je usput. Na neki način Napoleon je bio siguran da je to prava istina. Možda jedina.

Taj čudnovat poziv, izgovoren u kabinetu koji je Bonaparta uredio nedaleko od Azbakijskog jezera, opsedao ga je satima. Ilijas, omiljeni nećak vernog generala Jakova Tadrusa, odlikovanog

* Beduini su tako zvali Napoleona pred kraj njegovog boravka u Egiptu. Znači „gospodar vatre“ što je, u datim okolnostima, ispalo veoma prikladno. [Prim. aut.]

vođe koptske legije francuske vojske, nije imao razloga da ga obmane u nečemu tako očividno bezopasnom.

Ili je pak imao?

Napoleon se do detalja svega sećao: Ilijas, lukavog pogleda, bledog, sjajnog tena i zašiljene bradice preko oštre i jake vilice, upozorio ga je da je njegovo učešće u ritualu piramide od izuzetnog značaja. „Niko ne sme znati da dolazite“, opomenuo ga je. „Samo na vaše insistiranje general Kleber je dobio neophodan blagoslov bogova da vam se pridruži kao pratilac, dokle god se drži na razumnom odstojanju od vas. Ali ako se odlučite da me ne poslušate, uveravam vas, to što treba da se razotkrije neće se pokazati.“

Napoleon mu je, začudo, poverovao. Čak nije ni obratio pažnju na vodičevu opasku o bogovima. Ilijas je, razmišljao je, religiozni Kopt. Ali šta to treba da mu se prikaže u Velikoj piramidi? Da li je mislio na nemu prikazu koju je upravo ugledao? U tom slučaju, kako je Buktur mogao znati...

U pratnji omanje grupe muškaraca i sa četiri magarca natovarena čebadima, vodom i bananama, Napoleon je u sumrak u velikoj barži prošao selo Nazlet el Samam. Prešavši dolinu u kojoj počiva Sfinga, uputio se na konju ka najvećoj od piramida. Bile su to prave veštačke planine, koje su stvorili graditelji jednog nestalog sveta s namerom da odole vremenu. Te letnje večeri, svečano kao nikada pre u Gizi, zvezdani kralj obojio je hiljadugodišnje ruševine bojom starog zlata.

„Gospodine“, reče Buktur na odličnom francuskom čim ga je nizom uzanih hodnika doveo do najviše odaje u piramidi, „pre nego što vam se otkrije ono za čim toliko žudite, morate isprazniti dušu i dopustiti da je večni čuvar ovoga mesta izvaže. A to ćete, gospodine, učiniti sami.“

„Sam?“

Ilijas ozbiljno klimnu glavom.

„Uvek je tako bilo. Od razdoblja faraona do dolaska muslimana. Takav je zakon. Tako su postupili Cezar i Aleksandar Makedonski, i obojica su postali gospodari Egipta. Tako morate i vi.“

I general, ne razabirajući najbolje šta tumač pokušava da mu kaže, prihvati još jednom.

„Kako sam mogao biti tako brzoplet?“, prebacivao je sada sebi.

Bonaparta je čak mogao naslutiti u crnim Bukturovim zenicama sujeverni strah. Možda isti onaj zbog kog su mameluci poraženi u Kairu Napoleona prozvali „đavolskim Bunabartom“, zamišljajući ga kao kakvog džina, zlog duha dugih i oštrih noktiju, kadrog da pogledom skameni protivnika. Obazrivi Ilijas, iako mesecima u blizini Napoleona, i dalje nije bio sasvim siguran da li je utisak starih gospodara „Majke sveta“^{*} bio samo obična iluzija.

Njegova porodica generacijama je vodila iskušenike u unutrašnjost Sauridovog hrama,^{**} ali nikada mu nisu spomenuli kandidata tako moćnih odlika poput ovog.

„Gde ćeš me čekati, Ilijkse?“, prekorno je upitao Korzikanac naslutivši da će ubrzo ostati sam.

„Napolju, generale.“

I bi tako. Kada su prugasta vodičeva galabija i plavi oficirski mundir zamakli niz hodnik kojim se izlazilo iz piramide, Napoleon jedva da je imao nekoliko minuta da se smesti. Kako je vreme bilo proračunato, činilo se, s preciznošću časovničara, dogorela mu je baklja.

* Pod tim imenom je Kairo poznat od kada je lekar Jevrej in iz Hiljadu i jedne noći tako nazvao grad piramida. [Prim. aut.]

** Arapi tako nazivaju Veliku piramidu, pripisujući je nekom kralju Sauridu o kome priznaju da ne znaju ništa. Drevni Egipćani pak nazivali su je „sjajnim Kufuovim horizontom“, što znači po istom kralju koga su Grci kasnije preimenovali u Keopsa. Kopti su većito čitali... [Prim. aut.]

Bonaparta je zadržtao. Kao da se piramida zatvorila, i to zauvek.

Svuda je zavladao tama; ulaz u prostoriju, dva malena četvrtasta otvora nepoznate namene, izgrađena na severnom i južnom zidu odaje, što su vodila unutar zidina, kao i veliki granitni kovčeg u središtu prostorije uronili su u iznenadnu i mrklju tmini. Sve je prekrilo gusti crni veo. Zapravo, kovčeg mu je jedini privukao pažnju. Radilo se o kovčegu dovoljno prostranom da u sebe primi čoveka. Da li je ovde trebalo da isprazni svoju dušu? U tami? Zar će je na ovom mestu „izvagati“? Ako je tako, na koji način?

„Piramida će vas voditi“, upozorio ga je Ilijas Buktur nekoliko sati ranije, ne nagoveštavajući da će ga prepustiti njegovoj sudbini. „Dopustite da vas vodi sveta sila koju su drevni vladari Egipta podarili potomcima. Ne opirite se. Ne pokušavajte da shvatite. Prihvatite ono što vam stigne.“

Napoleon je teškom mukom mogao zamisliti da je u tako prost kovčeg nekada bilo položeno telo nekog kralja. Ili da je tako jednostavna prostorija svojevremeno mogla biti faraonska grobnica. Grešio je. Savršeno pravougaona i izgrađena od velikih kamenih blokova uklopljenih do u milimetar, trebalo je da prođe neko vreme da bi čovek mogao da pojmi njenu pravu veličinu. Savršenstvo forme, harmonična i jednostavna izrada, odsustvo natpisa ili površinskih ukrasa činili su je nalik svetilištu nekog moćnog, uspavanog božanstva, napuštenom mnogo pre dolaska Aleksandra Makedonskog na Nil i verovatno poharanom stotinama puta pre Korzikančevog dolaska.

Ta misao ga uznemiri.

Lagano, skoro nagonski, opipao je levi kraj pojasa u potrazi za drškom sablje. Hladna ručka ga umiri. Ako mu nešto prepreči put, umeće da se odbrani. Ali od koga da se odbrani? Ili od čega? Zar ga Ilijas nije upozorio da će unutra sam sebi biti najveći

neprijatelj, možda i najstrašniji od dosadašnjih protivnika? Nije li to još jedno iskušenje koje mu je namenilo tajanstveno bratstvo u čijoj su službi njegov tumač i – više nije bilo sumnje – general Kleber? Možda je previše poverenja imao kad im se priključio, sam, bez zaštite, na putu do opasne visoravni Gize, kuda se ni jedan jedini stranac nije usuđivao bez jake vojne pratnje?

I odlučno, on potraži prstima uglačani granit.

Pošto je napipao površinu kovčega, pridigao se do ivice, i ispružio se svom dužinom unutra. Nije imao šta da izgubi. Bio je spreman da sačeka da se sve odigra bez njegovog udela i da se njegov sramotan položaj reši na najpasivniji način.

„Šta je Ilijas hteo da kaže time da ispraznim svoju dušu kako bi je izvagali?“, pitao se leđima naslonjen na dno kovčega.

Upravo tada Napoleon Bonaparta, vođa okupacionih trupa u Egiptu, otkri nešto strašno: ovaj kovčeg bio je tačno po njegovoj meri...

1.

Stari Kairo, deset dana ranije. 28. abib*

Sirilo se jedva vukao ka početku prolaza koji vodi do crkve svetog Sergija. Vlažan i zagušljiv, hodnik je počinjao iza jednostavnog stepeništa kojim se monah veoma obazrivo spustio.

Uz njega je bio Takla, još jedan koptski sabrat, kršten tako u slavu sveca zaštitnika Etiopije. Ima nekoliko nedelja kako nikuda nije polazio bez njega, čak ni kad bi rešio da prošeta po muslimanskom bazaru u potrazi za poklonima koje bi darovao svojim najubogijim vernicima.

Takla, koji još ni dvadeset pet nije napunio, na leđima je nosio ogroman zavežljaj koji mu je naružio siluetu. U poluseneci, neki od sujevernih stanara *Masr al Kadime*² mogao bi da ga pobrka sa sledbenikom nečastivog.

„Moramo požuriti, brate Sirile“, šaptao je fratar isprekidanog daha usled napora. „Patrijarh želi da vas vidi pre mraka. I, ako dopustite da dodam, činilo se da je vaš sekretar izuzetno uznemiren zbog ovog sastanka.“

„Uznemiren?“, zagundā starac. „Zbog čega uznemiren?“

„Brine se da li ćete stići na vreme da položite račune svetom ocu...“

* Drugi avgust 1799, po koptskom kalendaru. Godina 1515. po sinaksaru. [Prim. aut.]

² Arap.: Masr al Kadima je arapski naziv za stari Kairo. (Prim. prev.)

Taklin ton odavao je loše prikriveno nestrpljenje.

„Dosta, dosta!“, pobunio se starac pazeći kuda korača. „Šta može znati dobar pastir o problemima svoga stada! Da Francuzi nisu načičkali kontrole po gradu, već bismo odavno bili s njim u Abu Sargi.“

Mladi Kopt sakri osmeh sagnuvši glavu. Po manastirima unaokolo starog Kaira znalo se da Sirila niko ne može požurivati. U svemu je bio spor, ali i izuzetno pedantan. Neospornom majstoru ikonopisa, restauracije fresaka, čak i razvrstavanju starina kojima je zemlja bila krcata, dobrom Sirilu, italijanskog porekla i preke naravi, krv bi proključala svaki put kada bi neko pokušao da poremeti njegov naročit životni ritam.

„Treba ih razumeti, oče“, pokušao je Takla da opravda Francuze, mada ne naročito ubedljivo. „Izgleda da se plaše novog napada Engleza ili Turaka, što mu dođe na isto. Poraz u Abu-kiru nikako im nije prijao, i sada se već sigurno naoružavaju...“

Sirilo nije odgovarao.

„...Juče su, goneći dva špijuna po tvrđavi, rasturili bazar tkanina; veoma su slabih živaca. Po Kairu se ni o čemu drugom ne priča.“

„Špijuni, pih!“

Obojica pružiše korak. Jednolični mujezinovi pozivi na molitvu iz stotina gradskih minareta podstakli su ih da ubrzaju hod. Ukočen pod teškim teretom, Takla pruži ruku časnom starcu da se ovaj ne bi okliznuo. Jasno mu je naređeno: morao je da prati starca i da ga brani i sopstvenim životom, ako bude neophodno. Na kraju krajeva, Sirilo Bolonjanin je jedini u čitavoj parohiji bio kadar da reši zagonetku koja je mesecima uznemiravala svetog oca Marka VIII, i morao ga je zaštititi.

Iskušenik je dobro znao tu čudnu priču. Lično je bio svedok otkrića dveju glinenih posuda zapečaćenih smolom, što su se pojavile napola raskopane ispred džamije Nebi Danijel.

Bilo je to u Aleksandriji. Jednog jutra prošlog leta Abdul Hariš, turobni čuvar hrama, pozvao ga je, užasnut, da ukloni „one hrišćanske stvari“ ispred njegovih vrata. Zahtevao je to s gađenjem, kao da je sinoćnji zemljotres uskomešao opojno i kužno koptsko gnojivo.

Štaviše, njegovo uverenje da „stvari“ nisu ništa drugo do urne s pepelom nekog starog hrišćanina – na šta je ukazivala riba nacrtana ugljenom – nateralo je savesnog Hariša da se brzo reši otkrića. „Ne bih ni mrtav dotakao pepeo nekog Kopta“, zarekao se.

Aleksandrijskom episkopu pak oči su zaiskrile čim je o tome saznao. A šta ako su kojim slučajem u onim sudovima sačuvane relikvije nekog mučenika? Episkop je oblizivao usne pomišljajući da bi to mogle biti i mošti samog svetog Marka, koji je, poznato je, propovedao u Egiptu i podigao prvu crkvu nedaleko od Nebi Danijela. I što da ne? Njegova razuzdana vera, kao i njegovih najbližih sekretara i sveštenika, hitala je: hoće li konačno sastaviti telo velikog jevanđeliste čiju su lobanju posedovali.

Silno oduševljenje bi kratkog daha. Iako Kopti izričito zabranjuju obožavanje svetaca, ta bi pravila pala u vodu da je pronađen deo tela svetoga Marka. Jevanđelista nije bio tek neki običan svetac, sveti Marko je doneo istinitu veru u Egipat!

Takla se jasno sećao razočaranja koje je malo kasnije doživeo: po skidanju pečata, u grnčariji ne nađoše nikakve kosti; samo nekoliko svitaka prljavog i raskupusanog papirusa.

U početku niko nije obratio pažnju na svitke. Činilo se da su ispisani koptskim pismom, ali nijedan od sveštenika koji ih je pregledao nije razumeo ni redak. Za kaluđere željne kostiju i čuda to beše galimatijas. Nije uzalud jezik prvih Kopta vodio poreklo direktno od jezika kojim su se služili stari Egipćani.

Najučeniji su smatrali da je do VII veka pre Hrista od hijeroglifa nastalo prostije pismo nazvano hijeratskim, a od ovoga još jednostavnije koje su krstili demotsko. S demotskog na koptski prelaz je bio lak: dovoljno je bilo grčkim slovima beležiti jezik drevnih bogova s Nila. Međutim, tekst pronađen u Aleksandriji nije ličio ni na koptski, već na grčki.

Jedina razumljiva rečenica čitavog spisa bila je napisana na ovom jeziku. Naslovljavala je najduži tekst i episkopove nade u čudo oživele su kada ju je pročitao.

Glasila je:

Περὶ τῶν ἐσχάτων ἡμερῶν τοῦ Κυρίου ἐπὶ τῆς γῆς

O Gospodovim poslednjim danima na Zemlji

U početku je čak i on sumnjao. Pomislio je da je reč o ujdurmi Abdula Hariša i njegovih ostrašćenih pristalica, ali odmah je odbacio tu pretpostavku. Čekati da dođe do potresa tla kako bi se pojavili ćupovi bilo je suviše prefinjeno za varvare iz Nebi Danijela. Osim toga, bio je uveren da niko od odgovornih u džamiji ne bi umeo da sastavi ni jednu jedinu rečenicu na grčkom a da ne napravi mnogo gramatičkih grešaka.

Pa onda?

Čak je i episkop, koga nikada nije pratio glas da je mudar, znao da je preostala samo jedna razumna mogućnost: da su ove posude zapravo pripadale nekoj drevnoj aleksandrijskoj hrišćanskoj zajednici i da su u njima sakriveni njihovi sveti spisi. Grad je tokom istorije prošao dovoljno burnih razdoblja da bi ovako nešto bilo moguće.

Mašta sirotog patrijarha se razmahala. Gotovo da je mogao videti lica prvobitnih hrišćana dok zapečaćuju svoje najvrednije papiruse. Desetak, najviše dvanaest porodica. Svaka s dvoje ili

troje dece i verovatno u službi nekog rimskog patricija nedovoljno zainteresovanog za sudbinu svoje posluge. Mogao je čak da zamisli uskomešanost u zajednici, koju je morao izazvati neizbežan dolazak rimske patrole, spremne da ih zatre. Najverovatnije ih je neko od suseda izdao u zamenu za nekoliko srebrnjaka, kao Juda Gospoda. Srećom, neko od plemenskih staraca, nadahnut Uzvišenim i željom da zaštiti živote i blago saplemenika, naredio je da se zakopaju papirusi koji bi ih razotkrili, a koji bi, sada u njegovim rukama, mogli oživeti veru brojnih neodlučnih.

Uz to, po načinu kako su papirusi otkriveni sve je ličilo na pravo čudo. Na Božji znak. Možda je čak to bio jedan znak više, ako se ubroji i skorašnja francuska okupacija Egipta, da je hrišćanstvo na korak od toga da se ponovo nametne islamu.

Ne. Taklu uopšte nije začudila užurbanost kojom je aleksandrijski episkop najpre otposlao rukopis njegovoj svetosti Marku VIII, a zatim, preko njega, i ocu Sirilu. Bile su preduzete sve moguće mere predostrožnosti, tako što su spisi putovali razdvojeni, uvijeni u platno, skriveni u čamcima s duplim dnom pa čak i pripijeni uz tela poslednjih glasnika koji su ih preneli do Kaira. Nijedna mera nije bila suvišna kako bi se zaštitio novi *božji znak*.

Žurba i napor uloženi da se sazna šta sadrže ovi tekstovi bili su više nego opravdani. I Sirilo Bolonjanin, u šezdeset i prvoj godini ali lucidan kao da mu je dvadeset, znao je to. Zapravo, s odgovorima na brojne nepoznanice, buljooki starac ispucalih usana osećao se najpoželjnijim među Koptima.

Kada stigoše na odredište, ne primećujući zamišljenost mladog čuvara, stari Kopt uzdahnu. Na tamnoj fasadi u reljefu je bio

prikazan sveti Đorđe kako ubija aždaju, preslikan s neke od istočnjačkih ikona.

„Gospode, daj mi snage da postojano ustrajem u tvojoj službi“, gotovo neprimetno je promrmljao Sirilo.

„Amin“, klimnuo je glavom Takla.

„Da li ti, mladiću, veruješ da je došao kraj našim brigama? Da će sve proći kada prevod uručimo svetom ocu?“

Iskušenika iznenadiše ova pitanja.

„Ubeđen sam“, reče. „Dobro ste obavili zadatak. Naš cenjeni patrijarh će vas obasuti blagoslovima i ubrzo ćemo se vratiti u naš manastir.“

„Neka bude tako.“

„Uđimo, onda.“

Kao i uvek u sumrak, i ovoga časa je hram svetog Sergija prikazao svoje najsvečanije ruho. Od celodnevnih službi prostorija se ispunila mirisima i svetlošću koji su podsećali na svetost. Nisu bez razloga bili pozvani u prvu hrišćansku crkvu u starom Kairu. Crkva je podignuta u IV veku na pećini u kojoj je sveta porodica potražila utočište pre više od osamnaest vekova, a detaljno isklesana pećina još uvek je služila kao kriptna za najvažnije obrede.

Udahnuvši vekovima taložena isparenja tamjana, časni brat se prvi put tog dana nasmejao. Staračka kolena zaklećala su mu od uzbuđenja. Po načinu na koji je sve razgledao, reklo bi se da je mogao čuti i priče koje zidovi šušore.

„Zar ne čuješ ništa, dragi Takla! Ne primećuješ blagi lepet Duha svetog u stomaku. U ovoj crkvi, kao ni u jednoj drugoj u Egiptu, kamen progovara. Kazuje priče koje nećeš čuti nigde na vascelom svetu...“

Iskušenik nije ni pokušao da odgovori.

„Obrati pažnju! Slušaš li? Čuješ li kamenje kako šapuće?“ Sveštenik, uzbuđen, podiže ruke ka lukovima crkvenog svoda.

„Govore o bekstvu našeg Gospoda ovamo. Pripovedaju kako je, pobegavši od nedela kralja Iroda, Josif drvodelja ovde sebi dom napravio. Zar ne čuješ njegovu ispovest? Kuća svete porodice bila je baš ispod poda kojim tvoja stopala hode! Izujmo se!“

„Ja ne...“

Sirilo mu ne dozvoli da odgovori.

„Na ovom podu“, nastavio je, „Marija je podojila božjeg sina. Pratioci u zbegu sagradili su ovde veliki spremnik svete vodice kojom su krstili preobraćenike.“

Pokušavajući da prikrije snažan utisak koji su na njega ostavili toliki tragovi svete prošlosti okupljeni na malenom prostoru, časni starac nastavi da objašnjava.

„Vidiš li ovih dvanaest stubova grupisanih pod brodom?“

Sveštenik Sirilo pokaza ispred sebe.

„Svi su od belog mermera, osim jednog.“

„A zašto, oče?“, upita zadivljeni Takla.

„Predstavljaju dvanaest apostola. Ako se dobro zagledaš i pustiš oči da se naviknu na ovo svetlo, videćeš iznad njih likove kojima su nekada ukrašeni. Jedan za svakog Hristovog pratioca.“

„A poslednji stub?“

„Najtamniji“, oklevao je Sirilo, „podignut je da podseća na nečastivost Jude, izdajnika. Zato je od granita. Zato nema lik...“

Sveštenici nastaviše pripratom hrama, obilazeći brod u pravcu sakristije i kripe. Ploče od abonovine i slonovače, prekrivene freskama s likovima apostola i Bogorodice, visile su na skoro dva metra iznad njihovih glava. Izgledalo je kao da se u ovoj mračnoj crkvi nikad ništa ne dešava. Štaviše, Avram, Isak i Jakov, širom otvorenih, belih očiju, kao da su je štitili od neželjenih poseta: činilo se da prate njihove korake još od južne kapele hrama. Takla, koji u Aleksandriji nikada nije video slike ovako fine izrade, gledao ih je kriomice, strahujući da slučajno najednom ne ožive.

Kao da je nešto slutio.

„Pa dobro, Sirile“, zagrme nečiji glas iz pravca izvezenih haljina patrijarha Avrama, „završi li već jednom posao?“

Žmarci obužeše Taklu odozdo naviše. Izgovorena ozbiljnim i nadmoćnim tonom, rečenica je odjekivala čitavim sintrom.³ Mesto gde se episkop i starci okupljaju o važnim prilikama, sada crno i hladno, podrhtavalo je kao da će se srušiti pred njima.

„Zar je toliko potrebno da se prouči i prepíše jedan stari rukopis?“, rekao je glas.

Jadni Takla samo što nije pokleknuo pod zavežljajem koji je nosio. Činilo se pak da se Sirilo nije ni najmanje uzrujao. Ovaj glas mu je bio poznat: mogao je pripadati samo Marku VIII lično, sto osmom koptskom patrijarhu i poglavaru istinite i najstarije Hristove crkve na Zemlji. Zaista, bio je pozvan ovde kod njega, ali šta je najmoćniji patrijarh na Istoku radio, bez protokola, bez dosadne skupine pomoćnika koji se nikada nisu odvajali od njegovih skuta?

„Svetosti...“, prošaputa zadovoljno sveštenik, „konačno se srećemo.“

Prvosveštenik se samouvereno nasmešio. Dva niza belih zuba zasijala su poput krupnih bisera pod svetlošću ogromne uljane lampe, otkrivajući njegov položaj pod freskama.

Tek tada su monasi shvatili kuda da gledaju. Mada su prošle godine otkako se nisu nasamo videli, Sirilu je teško padalo da u njemu ne vidi nestašnog učenika latinskog koji bi na svoju uniformu prišivao deklinacije kako bi ih ceo razred prepisao. Toliko se promenio! Marko više nije bio golobradi buntovnik od pre dvadeset godina i premda je u njegovim pokretima ostalo nečeg mangupskog, ugledavši ga kao ustoličenog svetog oca

³ Sintrom, episkopski presto. (Prim. prev.)

Sirilo se podsetio da već krcka poslednje dane svoga života. Da mu je ostalo još malo, veoma malo.

„Pretpostavljam da ste odradili svoj posao, oče Sirile“, rekao je ozbiljno Marko VIII, prekinuvši ga u razmišljanjima. „Takođe pretpostavljam da ste spremni da mi ovog časa predate delo.“

„Zaista. Sve je spremno u skladu s vašim željama.“

Krupna prilika Marka VIII nadula se poput pauna koji ponosno širi svoje perje pred najstrožim od svojih učitelja.

„I, onda?“

U crnoj pamučnoj odori, s kapuljačom opšivenom trakama i zlatnim krstićima, prvosveštenik je bacio drzak pogled na zavežljaj koji je Takla nosio na leđima. Ni patrijarhova gusta brada nije mogla sakriti njegovu znatiželju.

„Knjiga koju ste mi poverili ispala je složenija za prevod nego što sam pomislio kada sam je ugledao prvi put.“

Marko slegnu ramenima. Nije čak ni znao da su papirusi koje mu je poverio deo jedne knjige.

„Složenija? Šta želite da kažete?“

„Kao što dobro znate“, prekide ga starac, „dokumenti pronađeni u Aleksandriji nisu bili potpisani. Nisu bili ni povezani, te sam ih ja morao ređati po nekom verovatnom redosledu. I kao da se nije dovoljno poteškoća nakupilo, uvideo sam da ih je napisalo više ruku, i to na veoma iskvarenom grčkom. Redovi su puni čudnih izraza, što otežava čitanje. Bez sumnje, reč je o prilično izmenjenom *koineu*.“*

„Više ruku?“

„Da. Čini se, trojica ili četvorica prepisivača radila su na umnožavanju iste knjige, a neki pobožni sveštenik ih je sakupio i, uz beskrajno strpljenje, složio.“

„Mogu li pogledati vaše delo?“

* Oblik grčkog narodnog govora veoma rasprostranjenog po svim sredozemnim zemljama. [Prim. aut.]

Sirilo klimnu glavom. Naredi Takli da odreši čvorove što su držali zavežljaj na njegovim plećima i ovaj ga razvi s prefinjenom preciznošću pred časnim ocima.

Zavežljaj je sadržao stotinu do stotinu dvadeset i pet svitaka od listova palme iz El Fajuma, ispisanih gustim rukopisom oca Sirila. Uz njih su bili i originalni papirusi pronađeni u Nebi Danijelu. Radilo se o delovima različite izrade, koje je vreme oštetilo i rastočilo. Bili su mnogo čistiji nego poslednji put kada ih je Marko video, i premda stari, odavali su utisak da bi lako mogli izdržati još nekoliko vekova.

„Spis je...“, zamucuo je Sirilo, „zapravo jedno jevanđelje.“

„Jevanđelje?“

Marko VIII je pomno posmatrao starca čekajući na objašnjenje.

„...Ili tako izgleda.“

„Objasnite to, oče.“

„Svestan sam šta znači ovaj zaključak, zato bih voleo da razboritost preovlađuje mojim rečima, svetosti.“

„Nemojte okolišati.“

Sirilo se nakašlja pre nego što je produžio. Hrpa papira u njegovim sitnim i pedantnim rukama zašušta.

„Svetosti, ovo što je pronađeno u Nebi Danijelu pripada, gotovo sasvim sigurno, izgubljenom jevanđelju našeg voljenog svetog Marka.“ Udahnu duboko. „Po onome što nam prenosi predanje, ovo ne može biti ništa drugo do tekst koji je pisan istovremeno kad i jevanđelje koje poznajemo. Upravo ona knjiga koju je naš voljeni Marko odlučio da zadrži u tajnosti ubeden da još nije došlo pravo vreme da bude čitana i shvaćena.“

„Izgubljeno Markovo jevanđelje?“

Patrijarh nije ostavio vremena sveštenicima da mu odgovore na pitanje.

„Kako možete biti tako uvereni, oče?“

„Svi tekstovi napisani su u prvom licu, sadrže prepise svih poslanica koje je Marko poslao Petru u Rim, obavješavajući ga o svom napretku u Egiptu. Ne. Nema sumnje, svetosti. U pitanju je tekst jevanđeliste Marka.“

„Dakle, vi verujete da je došlo *vreme*?“

„Neopozivo, da.“

Sveti otac, ozbiljniji nego ikada, pogleda ga pravo u oči.

„Takođe ste uvereni u to?“

„Potpuno, svetosti. Nismo pronašli mošti jevanđeliste, ali Bog nam je u ruke dao nešto još bolje: njegovu *tajnu*.“

2.

Noć je brzo prekrila Abu Sargu.

Tako su stari Kopti zvali osveštani hram svetog Sergija, uvereni da će se njegovi temelji poslednji urušiti kada nastupi apokalipsa o kojoj Jovan pripoveda u poslednjoj knjizi Biblije.

Po zalasku sunca sve je naglo utihnulo u naselju pod upravom „Božjih revnosnika“, i premda se po obodima graja lutajućih prodavaca Arapa nesmanjeno nastavila, unutrašnjost crkve bila je pošteđena silnog žamora. Ovde unutra, u večitoj poluseni, bilo je svejedno da li je noć ili dan. Takvo mora biti i carstvo nebesko: nepromenjivo, ozbiljno, večno.

Marku VIII je bilo izuzetno drago što je preduzeo brojne mere predostrožnosti prilikom susreta sa Sirilom Bolonjanim. Ovo što mu je počeo objašnjavati bilo je dovoljno da pokrene pravi sukob među članovima njegovog episkopata. Nije mu bilo teško da zamisli Georgija iz Asjuta kako frkće protiv svega što podrazumeva izmenu baštine, niti Mateja iz Damanhura kako zagovara upravo suprotno. Za ovog starog lava s delte i njegove brojne sledbenike povratiti „izvornu istinu“ svete istorije bilo je iznad bilo kog okoštalog načela.

Ali stvari su mogle poći po zlu, vest o otkriću izgubljene knjige svetog Marka stigla im je dve nedelje pred *mulid* ili proslavu uspeća Bogorodice. Prvosveštenik je bio siguran da bi